

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
23/10444 - 21

Sted, dato:
Oslo, 09.03.2023

Høring - NOU 2022: 21 - Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten

Det vises til Politidirektoratets brev av 6. februar 2023 med høring NOU 2022:21 – *Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten: Forslag til reform av straffeloven kapittel 26*. Det er bedt om at eventuelle innspill på høringen oversendes innen 13. mars 2023.

Saker som gjelder seksuelle overgrep mot barn er høyt prioritert av politiet. Kripos har over tid hatt et økende fokus på seksuelle overgrep mot barn, og da særlig overgrep som skjer over internett. Kripos er nasjonalt kontaktpunkt for internasjonalt politisamarbeid, og har en sentral rolle som kompetansesenter og bistandsorgan innen bekjempelse av seksuelle overgrep mot barn over internett.

Under punkt 30.5 i utredningen, knyttet til drøftingen av straffeloven § 306 uttales på s. 229: *"Om bestemmelsen er godt nok tilpasset digitale krenkelser, er et spørsmål som gjelder flere bestemmelser i straffeloven kapittel 26, og som rådet ikke har hatt anledning til å vurdere alle sider av i denne utredningen."* Til tross for at utredningen i begrenset grad direkte vurderer digitale krenkelser ved gjennomgangen av straffeloven kapittel 26, er det under henvisning til det som er nevnt ovenfor, naturlig for Kripos å knytte hovedvekten av våre kommentarer til overgrep som begås over nettet, og særlig mot barn.

Kripos' kommentarer vil derfor i all hovedsak knytte seg til Del VII i utredningen - *Straffelovrådets vurderinger og anbefalinger om endringer i bestemmelsene om seksuallovbrudd mot barn*.

Generelt

Kripos er positive til de språklige endringer som er foreslått, og slutter seg til at en språklig forenkling, samt at ordlyden i større grad reflekterer hvilke handlinger som rammes, er egnet til å skape god forutsigbarhet og gjøre bestemmelsene mer tilgjengelige.

I tillegg synes den foreslåtte systematikken i kapittel 26, hvor straffebudene rangeres etter alvorlighetsgrad, å samsvare godt med andre kapittel i straffeloven. Oppbyggingen skaper god sammenheng mellom de ulike bestemmelsene og gir en god oversikt.

Kripos har merket seg at Straffelovrådet synes å ha sett hen til våre tidligere innspill i sine forslag, ved å inkludere tilfeller hvor gjerningspersonen får et barn til å utføre seksuelle handlinger med *en annen* eller *med seg selv*, som foreslått i lovutkastet §§ 293, 294, 298, 300 og 307. Etter Kripos' vurdering vil de foreslåtte endringene innebære en styrking av vernet til barn og voksne som blir utsatt for overgrep, spesielt på nett. Slik nåværende seksuallovbruddkapittel er utformet, fremstår det som noe tilfeldig hvilke bestemmelser som rammer det at gjerningspersonen får en annen til å utføre seksuelle handlinger med seg selv. Gjennom å tilføye disse alternativene fanger man opp handlinger som skjer over nett, uten å måtte gå veien om andre bestemmelser som ikke nødvendigvis rammer det straffbare fullt ut.

Forbedringen er spesielt tydelig i tilfeller som gjelder seksuell handling/seksuell berøring, der det per i dag ikke finnes en tilstrekkelig adekvat og hensiktsmessig regulering. En er henvist til å anvende bestemmelser som i utgangspunktet enten ikke rammer det seksuelle (utenfor straffeloven kapittel 26), eller er ment å ramme langt mindre krenkende tilfeller.

Som nevnt innledningsvis er ett av Kripos prioritetsområder seksuelle overgrep på nett. I våre kommentarer til de foreslåtte bestemmelser nedenfor, vil vi derfor særlig trekke frem endringenes potensielle anvendelsesområde der.

Kommentarer til de foreslåtte bestemmelser i lovutkastet

Ad foreslått § 292 – Seksuelt krenkende berøring

Lovforslaget innebærer både en klargjøring og en utvidelse av hvilke handlinger som er omfattet, hvilket fremstår som fornuftig. Kripos mener det er et viktig grep at bestemmelsen presiseres, slik at det tydeliggjøres at den omfatter både det at gjerningspersonen tar på og selv blir tatt på. Selv om tilsvarende handlinger rammes av gjeldende straffelov § 297, er vår oppfatning at ordlyden *foretar* ikke like klart synliggjør at begge tilfeller rammes.

Kripos vil også fremheve at vi anser det som positivt at bestemmelsen rammer tilfeller der den fornærmede må foreta seksuell krenkende berøring av seg selv eller tredjeperson, jf. foreslått § 292 annet ledd. Etter dagens regelverk vil ikke disse tilfellene rammes av straffeloven § 297. I flere større nettovergrepssaker har straffeloven § 251 (tvang) og straffeloven § 252 (grov tvang) blitt anvendt i slike tilfeller.

Ved å senke den seksuelle lavalder som foreslått, synes denne bestemmelsen å være særlig viktig, spesielt for å verne unge mennesker som blir utsatt for sterkt seksualisert press på internett, men som er over 15 år.

Ad foreslått § 298 – Seksuell berøring av barn under 15 år mv.

Forslaget vil, på samme måte som forslaget om ny § 292, innebære både en klargjøring og en utvidelse av hvilke handlinger som er omfattet, noe Kripos vurderer som hensiktsmessig, jf. kommentarene ovenfor. Den foreslåtte lovendringen vil kunne få stor betydning for nettovergrepssakene, ved at forslaget både inneholder forøvelsesalternativet at barnet tar på seg selv eller en annen. Etter nåværende lovgivning vil disse straffbare forholdene rammes av straffeloven § 305 bokstav b, som ikke er en like treffende bestemmelse for det som faktisk skjer og dessuten har en lavere strafferamme.

Kripos vil fremheve at når det gjelder direkteoverførte bestillingsovergrep mot barn over internett er det viktig at forslaget også rammer berøring av tredjeperson, noe som ofte er tilfelle ved slike overgrep.

For å illustrere den foreslåtte utvidelsens praktiske betydning ved seksuelle overgrep på nett, redegjøres for et typetilfelle:

Dersom en gjerningsperson i Norge medvirker til at en fysisk person i utlandet får barn til å berøre seg selv (barnet) eller et annet barn (tredjeperson) på en seksuell måte, vil handlingene etter gjeldende regelverk kunne rammes av straffeloven § 305 bokstav b), jf. § 15, forutsatt at barnet er under 16 år (med en strafferamme på 2 år). Det finnes ikke tilsvarende bestemmelse som rammer tilsvarende handling overfor person over 16 år, med mindre berøringen kvalifiserer til *seksuell omgang* eller det eventuelt foreligger et tvangselement, jf. straffeloven § 251 første ledd.

Etter foreslått regelverk vil tilsvarende handlinger kunne rammes av § 298 annet ledd (med en strafferamme på 3 år, eventuelt 6 år dersom overtredelsen er grov) dersom fornærmede er under 15 år. For personer over 15 år vil handlingene kunne rammes av foreslått § 292 annet ledd dersom det er utøvd vold eller truende atferd (med en strafferamme på 2 år).

Ad foreslått § 299 – Grov seksuell berøring av barn under 15 år mv.

I den foreslåtte bestemmelsens ordlyd, og i utredningens pkt. 30.3.3, fremkommer hvilke momenter det særlig skal legges vekt på ved vurderingen av om handlingen er grov: *berøringens karakter*, om det er benyttet *vold eller truende atferd* og *barnets alder*.

Kripos stiller spørsmål ved om oppstillingen av forhold det særlig skal legges vekt på, burde innbefattet "*særlig krenkende måte*" eller "*særlig sårbar situasjon*".

Dette kan være aktuelle kriterier ved direkteoverførte bestillingsovergrep mot barn. Slike overgrep kjennetegnes ved at gjerningspersonen (i Norge eller annet vestlig land) kommuniserer med en annen voksen i utlandet (ikke-vestlige land) som tilrettelegger for og/eller gjennomfører overgrep mot barn (såkalt fasilitator). I mange tilfeller er fasilitator barnets nærmeste omsorgsperson. Overgrepene skjer ved at gjerningspersonen i Norge instruerer, betaler og ser på (medvirker til) at fasilitator enten selv begår overgrep og/eller instruerer barnet til å vise seg fram/gjøre noe med seg selv og/eller sammen med andre barn.

Ved disse overgrepene er det gjerne flere som ser på det barnet blir utsatt for og/eller gjør med seg selv eller andre. Det gjelder både ved at det kan være flere personer til stede der det fysiske overgrepet skjer, men også ved at det streames direkte til et ukjent

antall mottakere verden over. Hertil kommer at det ofte er en nær omsorgsperson som legger til rette for eller gjennomfører overgrepet, ofte som en direkte følge av at den som bestiller overgrepet ber om det. Kripos mener at de fornærmede for slike overgrep er i en særdeles utsatt posisjon og normalt vil være særlig sårbare. Etter vår vurdering er det viktig å synliggjøre dette som et vurderingsmoment i ordlyden.

Ad foreslått § 300 – Seksuell omgang med barn under 15 år

Kripos mener at det er fornuftig at forslaget om at seksuell omgang med barn under seksuell lavalder utvides slik at det rammer den som får barn under 15 år til å ha seksuell omgang med en annen. Det vil kunne bidra til en mer effektiv håndhevelse av regelverket, særlig ved digitale overgrep. Lovendringen vil innebære at man har en straffebestemmelse som bedre beskriver det straffbare forholdet, og hvor strafferammen i større grad synliggjør alvorligheten i overgrepet.

For de tilfeller der overgrepet skjer over nett, og gjerningspersonen i Norge medvirker til at en fysisk person i utlandet får et barn til å ha seksuell omgang med et annet barn (tredjeperson), har ikke nåværende straffelov § 299 eller § 302 et slikt alternativ. Forholdet vil etter gjeldende lovgivning kunne rammes av § 305 b, jf. § 15, eller alternativt § 291 bokstav c), forutsatt at vold eller truende atferd er benyttet for å oppnå den seksuelle kontakten.

Etter foreslått lovgivning vil en tilsvarende handling begått mot barn under 15 år kunne rammes av § 300 (med en strafferamme på 10 år, eventuelt 15 år dersom overtredelsen er grov). For personer over 15 år vil foreslått § 294 bokstav d) kunne benyttes dersom det er brukt vold eller truende atferd.

Kripos anser at denne utvidelsen vil styrke barns vern mot seksuelle overgrep som begås over internett.

Nedenfor vil Kripos knytte noen bemerkninger til straffelovrådets vurdering av at *kvalifisert seksuell handling*, som i dag rammes av strl. § 299 bokstav c, ikke lenger foreslås likestilt med seksuell omgang. Tilsvarende tilfeller vil etter forslaget kunne rammes av bestemmelsene om henholdsvis seksuell berøring av barn under 15 år mv. og grov seksuell berøring av barn under 15 år mv. i de foreslåtte bestemmelser i lovutkastet §§ 298 og 299, begge med lavere strafferamme.

Straffelovrådets begrunnelse fremgår av utredningens punkt 30.3.2 s. 224, hvor det står: *"At "kvalifisert seksuell handling" ble likestilt med "seksuell omgang" dersom fornærmede er under 14 år var nytt i gjeldende straffelov. Hovedbegrunnelsen var "at det ved overgrep mot yngre barn kan være vanskelig å få frem detaljene som er av betydning for om noe skal bedømmes som seksuell omgang eller handling". Rådet mener at bevisutfordringer ikke er en god grunn til å overføre en handling fra et mildere til et strengere straffebud."*

Kripos er ikke uenig i at enkelte tilfeller som i dag subsumeres under straffeloven § 299 bokstav c) mer naturlig hører hjemme under de mindre alvorlige foreslåtte bestemmelser i §§ 298 og 299. Dette gjelder for tilfeller hvor det ikke er tvilsomt at det som har funnet sted er en *kvalifisert seksuell handling*. Utfordringen er imidlertid at dette har en side til bevisituasjonen – og da særlig yngre barns utfordringer med å forklare seg detaljert om hva de har vært utsatt for. Der lå også begrunnelsen for at *kvalifisert seksuell handling* ble tatt inn i straffeloven § 299.

Kripos mener at argumentet som er fremhevet i ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 244 fortsatt gjør seg gjeldende med like stor vekt: *"Avgjørende for departementets syn er som de tidligere utredningene har pekt på, at det ved overgrep mot yngre barn kan være vanskelig å få frem detaljene som er av betydning for om noe skal bedømmes som seksuell omgang eller handling. Det sentrale er ikke hvorvidt innholdet i begrepet er avklart gjennom rettspraksis, men at barna ofte vil mangle forutsetningene – enten språklige eller knyttet til forståelse av egen anatomi – for å gi de opplysningene som er nødvendige for subsumsjonen i praksis. Det kan også være at barna ikke ønsker å spesifisere overgrepet ytterligere på grunn av skamfølelser eller ubehag i avhørssituasjonen."*

Høyesterett har i flere avgjørelser, i tråd med det som fremkommer ovenfor, fremhevet at det ved seksuelle overgrep mot barn kan være grunn til å legge noe mindre vekt på den rettslige klassifiseringen av de ulike overgrepstypene. Andre sider ved den straffbare handlingen vil ved overgrep mot barn ofte få større betydning enn formen for den seksuelle omgang, jf. blant annet HR-2019-721-A (35).

I praksis vil det ofte kunne knytte seg tvil til om et barn er utsatt for kvalifisert seksuell handling eller seksuell omgang, med bakgrunn i barnets forklaring. Ved integritetskrenkelser hvor barn er fornærmet, er det tilrettelagte avhøret ofte det avgjørende bevis, og ikke sjelden foreligger det få eller ingen øvrige bevis som kan belyse de faktiske forhold.

Kripos har merket seg at rådet mener at bevisutfordringer ikke er en god nok grunn til å overføre en handling fra et mildere til et strengere straffebed. Fra rådets begrunnelse under punkt 30.3.2 vises det til at det uansett ofte vil være nødvendig å være detaljert og nærgående i spørsmålsstillingen til barnet for å få avklart det nøyaktige hendelsesforløp. Det vises til reglene om tilrettelagt avhør i straffeprosessloven §§ 239 flg., og at det er blitt gjennomført tiltak for å verne barn i avhørssituasjonen. Fra punkt 30.3.2 s. 225 siteres: *"Dette peker i retning av at ønsket om å skåne barn i avhørssituasjonen ikke er et tungtveiende argument for å likestille "kvalifisert seksuell handling" med "seksuell omgang". "*

Kripos er enig i at avhør som gjennomføres ved barnehus sikrer en god ivaretagelse og oppfølging av barn både forut for, under og i etterkant av et avhør. En vesentlig forbedring av rammene rundt avhør av barn, endrer imidlertid ikke barns evne og mulighet til å avgi forklaring. De samme utfordringer knyttet til språk, fungering og ulike barrierer vil fortsatt gjøre seg gjeldende. Aldersspennet til barn som avhøres ved barnehus varierer normalt fra 3 til 16 år. Barna som kommer i tilrettelagt avhør har – i tillegg til potensielt å være utsatt for alvorlige straffbare forhold – ikke sjelden en rekke andre sårbarheter.

Det overordnede mål med dagens forskningsbaserte avhørsmetoder er å gjennomføre avhør av barn og særlig sårbare etter en modell hvor man i størst mulig grad stiller åpne spørsmål og legger til rette for en fri og spontan forklaring. Videre skal ikke barn utsettes for unødig press eller oppleve avhørssituasjonen som en ytterligere belastning.

I Riksadvokatens skriftserie 1/2021 gjennomgikk Riksadvokaten 47 saker om seksuelle overgrep i kommunale barnehager anmeldt i 2018 og 2019, *Gjennomgang av saker om mulige seksuelle overgrep mot barn i barnehager.*

Under punkt. 4.2, som gjelder barn i førskolealder som vitner, fremgår blant annet: *"Alvorlighetsgraden og barnets opplevelse av frykt, hjelpeløshet og smerte knyttet til den*

hendelsen det skal fortelle om, vil påvirke minnet og barnets evne og mulighet til å kunne fortelle om den. Selv om det i dag er enighet om at følelsesladete opplevelser som regel huskes bedre enn nøytrale, vil manglende forståelse av det som har skjedd, mangel på ord og begreper, frykt, skyld og skam kunne være årsaker til at barn ikke klarer eller ikke tør å fortelle hva de har opplevd. Minner om overgrep sitter godt, men lojalitet til eller avhengighet av en overgriper vil likevel kunne gjøre det vanskelig for barnet å fortelle hva det har blitt utsatt for. [...] Førskolebarn forklarer seg som regel ikke spesielt detaljert. De har ofte også problemer med å strukturere forklaringen sin i en fri, sammenhengende fortelling fordi de ikke vet hva som skal være av betydning for den som lytter, og ofte heller ikke har trening i å fortelle om sine opplevelser på en slik måte. [...]. Barn som utsettes for seksuelle overgrep forteller ikke gjerne om det i et avhør. Dersom de forteller, beskriver de sjelden sensitive detaljer om overgrepet. Barn i førskolealder tenderer til å ha enda større vansker med å fortelle om overgrep, og spesielt basert på åpne spørsmål.

Et yngre barn kan forklare seg bedre om hva og hvem enn om hvordan. Det vil ofte ikke kunne svare på spørsmål om tidspunktet for en hendelse, antall ganger eller omstendighetene rundt hendelsen. Ønske om å få svar på flere spørsmål enn hva barnet faktiske evner å gi, fører ikke sjelden til at det stilles lukkede spørsmål og valgspørsmål."

Den etterfølgende bevisvurdering av avhørets pålitelighet av påtalemyndigheten og domstolen viser at det i stor grad vektlegges hvorvidt forklaringen kommer spontant og fritt, og uten etter spørsmål, og da især konkrete eller ledende spørsmål.

Tilsvarende utfordringer møter man også i nettovergrepssaker hvor ungdommer er fornærmet. Avdekking av det straffbare forhold skjer gjerne uten at den fornærmede selv er klar over det. I slike tilfeller erfarer politiet at det kan være utfordrende for den fornærmede å avgi forklaring til politiet og/eller i retten, blant annet fordi det avdekte forhold kan være belagt med mye skyld og skam. Et illustrerende eksempel fremkommer i Nedre Romerike tingretts rettskraftige dom av 28. juni 2019 (18-130781MED-NERO), som gjaldt gjentatte nettovergrep mot i alt 270 fornærmede, hvor de fleste var mellom 14 og 15 år. Fra dommen punkt 7.2. siteres: "Av de mange hundre fornærmede i saken, er det ingen som selv har gått til politiet. Det foreligger to anmeldelser fra foresatte. De færreste av de fornærmede har fortalt sine foreldre hva de i detalj var utsatt for. Dette illustrerer for retten tydelig at de som utsettes for denne typen seksuelle overgrep, sjelden ønsker oppmerksomhet rundt det. Det er snakk om krenkelser som dels kan gi sterk skamfølelse hos de berørte.

Rettens klare inntrykk er at de fleste fornærmede opplevde det gjennomgående ubehagelig å møte i retten og forklare seg, og å være i tilrettelagt avhør og politiavhør. [...]. Det er flere eksempler på at de fornærmede underrapporterte hva de har vært utsatt for, når dette sammenholdes med funn i de omfattende beslagene."

Fra utredningens punkt 30.3.2 andre avsnitt fremgår det at straffelovrådet mener at et grovhetsalternativ som inntatt i lovutkastet til § 299 vil gjøre det mulig å ta tilstrekkelig hensyn til det straffverdige ved seksuell berøring som ligger tett opp mot seksuell omgang, og at en slik regel vil redusere den praktiske betydningen av om retten lykkes i å få brakt på det rene om overgrepet skal bedømmes som seksuell omgang eller seksuell berøring.

Kripos er enig i at den foreslåtte lovtekniske løsningen har klare fordeler, ved at vurderingstema forenkles. Å flytte fokus fra å forsøke å få frem detaljene i overgrepet til en mer helhetlig vurdering av overgrepets karakter, og på denne måten plassere

overgrepet inn i riktig bestemmelse, fremstår fornuftig. Som nevnt ovenfor mener imidlertid Kripos at den begrunnelsen som gjør at forholdet i dag subsumeres under voldtektsbestemmelsen fortsatt står ved lag. Barns rettssikkerhet vil i større eller mindre grad kunne være avhengig av blant annet evnen eller ønsket om å forklare seg om alvorlige straffbare forhold. Det sentrale for Kripos er at de alvorligste overgrep mot barn ved det nye lovforslaget ikke blir kategorisert som mindre alvorlig enn de reelt sett er, for de tilfeller der barnets språk og begrepsapparat ikke er tilgjengelig for å plassere overgrepet inn under det straffebudet som er juridisk korrekt. Det avgjørende bør fortsatt være å subsumere overgrepet inn under den straffebestemmelse som best reflekterer overgrepets alvorlighet.

Ad foreslått § 304 – Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn

Straffelovrådet foreslår at nåværende § 311 videreføres med unntak av at bestemmelsens fjerde ledd om straffbortfall tas ut. Etter rådets syn bør personer som er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling straffritt kunne ta, dele og besitte seksualiserte bilder av hverandre, dersom omstendighetene tilsier at handlingene ikke er krenkende. Kripos kommenterer dette nærmere nedenfor under foreslått § 305.

I brev av 25. mai 2021 besvarte Kripos Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 til å komme med innspill til arbeidet med å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Ett av innspillene fra Kripos - etter en redegjørelse av flere rettskraftige dommer som viste at den gjeldende strafferamme ble brukt tilnærmet maksimalt - var at det burde vurderes hvorvidt strafferammen i § 311 var for lav i forhold til de ulike typetilfeller og alvorlighetsgrad. Det ble blant annet vist til en konkret uttalelse i en dom hvor retten stilte spørsmål ved om strafferammen i § 311 er høy nok sett hen til "*den teknologiske utviklingen, og de sterke allmennpreventive hensyn som har medført stadig strengere straffer.*" Det ble fra vår side særlig fremhevet at dommene illustrerer at overtredelser av straffeloven § 311 kan være svært alvorlige, både når det gjelder omfang av overgrepmateriale, varigheten av det straffbare forholdet, materialets grovhet, spredningsfaren og den faktiske spredning som har funnet sted.

Kripos fastholder at det er grunn til å se nærmere på om gjeldende strafferamme i tilstrekkelig grad fanger opp straffverdigheten i de mest alvorlige tilfellene. Kripos anbefaler derfor at det vurderes hvorvidt det skal tilføyes en forhøyet strafferamme på 6 år i forslag til gjeldende bestemmelse, eller om det utarbeides en egen bestemmelse for grove overtredelser med tilsvarende strafferamme. Uavhengig av lovteknisk løsning mener Kripos det er hensiktsmessig å presisere i lovteksten hva som særlig bør vektlegges ved vurderingen av om en overtredelse er grov. En slik bestemmelse bør etter Kripos' syn ramme de tilfellene der gjerningspersonen har en rolle som går ut over det å samle inn og/eller besitte ulovlige fremstillinger. Typiske tilfeller kan være hvor gjerningspersonen oppretter fora/nettsider eller lignende for å spre ulovlig materiale, tilfeller der det brukes sofistikerte metoder for å skjule og/eller spre materialet, deling av egenprodusert materiale, tidsperioden nedlasting har foregått, grovheten i materialet, mengde, eller om man har samarbeidet med andre. I slike tilfeller foreligger en utstrakt spredningsfare og muligheten for å avdekke forholdet begrenses.

For å sikre en effektiv avdekking av overtredelser av denne bestemmelsen og andre seksuallovbrudd, er det av avgjørende betydning at en eventuell endring av strafferamme ikke medfører begrensninger i adgangen til å benytte de tvangsmidler som er tilgjengelige i dag, jf. blant annet straffeprosessloven § 216 a) og § 216 o).

Ad foreslått § 305 – Unntak fra straffbarhet

Kripos synes forslaget om å samle bestemmelsene som i dag er å finne i straffeloven § 308 og § 311 fjerde ledd i én bestemmelse fremstår som hensiktsmessig. I motsetning til i dag, hvor retten skal foreta en skjønnsmessig vurdering av hvorvidt forholdet skal straffes eller ikke, innebærer den foreslåtte bestemmelse at forholdet er lovlig dersom nærmere bestemte vilkår er oppfylt.

Etter Kripos' syn vil bestemmelsen slik den er foreslått fremdeles innebære et betydelig rom for en konkret og skjønnsmessig vurdering, idet det fremdeles må vurderes hvorvidt det foreligger *jevnbyrdighet i alder og utvikling*. I tillegg er det lagt til en sikkerhetsventil ved at handlingens lovlighet forutsetter at den ikke er *krenkende*. Dette ser ut til å tilsvare *kan* vurderingen etter gjeldende bestemmelser i straffeloven § 308 og § 311(4). Den praktiske bruk av bestemmelsen synes dermed ikke å endres vesentlig fra dagens situasjon.

Kripos har drøftet hvorvidt det burde foreslås å innta nærmere føringer i loven for hvilket aldersspenn som kan aksepteres å være jevnbyrdig. Kripos har vurdert det dit hen at det ikke er nødvendig med nærmere føringer på dette fra lovgivers side. Det er en klar forutsetning i loven, både slik den er utformet i dag, og den foreslåtte bestemmelse, at både alder og utvikling skal vurderes. Høyesterett har trukket opp retningslinjer for hvordan dette skal tolkes, som synes å være tilstrekkelig. Det er viktig at det fortsatt er rom for skjønn og konkrete vurderinger i bestemmelsen.

Straffelovrådet foreslår at bestemmelsen om unntak fra straffbarhet i tillegg til å gjelde situasjoner der barn og unge tar og besitter et bilde som seksualiserer barn, utvides til å omfatte alternativet *overlater til en annen*, jf. § 305 annet ledd i lovutkastet. Fra punkt 33.3 s. 239 i utredningen siteres: "*Så lenge de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, og forholdet ut fra de øvrige omstendighetene i saken ikke er krenkende, kan ikke rådet se at det er noen grunn til å straffe barn og unge som tar, overlater til en annen eller besitter et seksualisert bilde av et barn. Dette gjelder også der den avbildede er under seksuell lavalder*".

Kripos er ikke enig i at unntak fra straffbarhet bør utvides til å omfatte flere tilfeller enn i dag. Kripos mener at forslaget ikke er godt nok begrunnet og heller ikke i nødvendig grad balanserer de ulike relevante hensyn som gjør seg gjeldende.

Både gjeldende ordlyd og forarbeider tydeliggjør at straffbortfall begrenser seg til å *ta* og *besitte* bilder. Av forarbeidene fremgår at videre spredning og mangfoldiggjøring ikke går inn under bestemmelsen, jf. Ot.prp.nr.45 (2002-2003) s. 60. Kripos mener dette har gode grunner for seg, og at forslaget om utvidelse av bestemmelsen ikke fullt ut tar innover seg den betydelige og stadig økende deling av seksualiserte bilder som utspiller seg på nett. Dette gjelder også barn som er langt under den seksuelle lavalder.

Dersom et bilde først har blitt delt, kan det i prinsippet være tilgjengelig for deling i uoverskuelig fremtid, med den usikkerhet dette kan innebære for den avbildede. For barn og ungdom kan det være vanskelig å forutse de ulike og langsiktige konsekvenser en slik deling kan ha. Selv om deling i mange slike tilfeller også vil kunne anses *krenkende*, og dermed straffbar, mener Kripos at en lovfesting av at deling av seksualiserte bilder av barn ikke er straffbart, sender et meget uheldig signal. Kripos er ikke uenig i at det å ta et seksualisert bilde kan være en naturlig del av seksuell eksperimentering mellom to jevnbyrdige samtykkende parter. Vi kan imidlertid ikke se den beskyttelsesverdige interesse av å dele et seksualisert bilde av et barn. Slik deling har etter vår oppfatning ikke en naturlig sammenheng med de hensyn straffunntaket er ment å verne. Gjeldende forbud mot bildedeling beskytter andre interesser enn seksuell utprøving mellom

jevnbyrdige parter, og et delt bilde kan potensielt misbrukes av mange andre enn den eller de jevnbyrdige partene.

Kripos erfarer en økning i seksuell utpressing på nett. Personer får på ulike måter tak i seksualiserte bilder av et barn, og benytter dette som maktmiddel til å skaffe seg noe annet, herunder flere bilder/grovere materiale og/eller penger. En nødvendig forutsetning for seksuell utpressing, er at det besittes et bilde eller film av et barn i en seksualisert posisjon. Kripos har merket seg at det i utredningens punkt 30.5 under vurderingen av straffeloven § 306, er vist til Inger Marie Sundes artikkel "*Fra grooming til seksuell utpressing: Behov for mer effektivt vern mot nettovergrep*", hvor hun tar til orde for at det bør innføres en straffebestemmelse som rammer seksuell utpressing. Kripos anser at dette også aktualiserer seg i forhold til deling av bilder. Vi mener det må legges avgjørende vekt på de mange uheldige konsekvensene deling av bilder kan ha, selv om det i utgangspunktet kun deles videre til en eller noen få personer.

Øvrige merknader

Ad forslag om opphevelse av straffeloven § 316 – Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne
Kripos leder politiets nasjonale kompetansegruppe mot menneskehandel. Kompetansegruppen består blant annet av fagpersoner som jobber med menneskehandel fra alle politidistrikter, samt statsadvokater med bred erfaring innen menneskehandel. Kompetansegruppens medlemmer mener klart at forslaget om å avkriminalisere sexkjøp, vil være negativt for politiets arbeid mot menneskehandel, og mener at en avkriminalisering vil gjøre det vanskeligere for politiet å beskytte prostituerte mot utnyttelse.

Rådet begrunner forslaget i den seksuelle selvråderett. Seksuell selvbestemmelsesrett er i utredningen definert til å være den rett den enkelte har til å bestemme over egen kropp og seksualitet, jf. pkt. 21.3 s. 135. Under pkt. 35.3.3. s. 249 uttales: "*Rådet mener at det å inngå en avtale om seksuell omgang og seksuell berøring under forutsetning av at den ene parten yter et gode, er innenfor det den enkelte er fri til å bruke sin seksuelle selvråderett til*".

Det kan riktignok legges til grunn at det finnes tilfeller hvor partene i avtaler om kjøp og salg av seksuelle tjenester kan anses likeverdige, og hvor begge har en reell forutsetning for å kunne bestemme over egen kropp og seksualitet. Likevel er det slik at forslaget først og fremst ivaretar sexkundens rett til seksuell selvbestemmelse. For parten som selger seksuelle tjenester vil det som den store hovedregel foreligge en form for ufrihet, som elementer av tvang, trusler, vold og ikke minst fattigdom, til grunn for sexhandelen. Tjenestepersoner som har jobbet med menneskehandel i mange år rapporterer om at de aldri har truffet utenlandske prostituerte som har tatt valget om å selge kroppen sin "frivillig" - uten traumer, sårbarhet, narkotika avhengighet, fattigdom, vold, trusler, overgrepshistorikk, hallikvirksomhet eller menneskehandel.

Etter Kripos' vurdering blir derfor argumentet om vern av den seksuelle selvråderett lite treffende. Ved avkriminalisering vil sexkunden ikke bare ha seksuell selvråderett, men også råderett over en annen person i bytte mot penger.

Da sexkjøploven ble evaluert var konklusjonen at loven hadde virket etter hensikten, og at den hadde bidratt til å skape holdninger mot kjøp av sex, særlig blant unge menn. Den samme erfaringen har de gjort i Sverige, som har hatt sexkjøpsloven siden 1999. Da var kun 3 av 10 imot sexkjøp, mens da loven 10 år senere ble evaluert, var 7 av 10 imot

sexxkjøp. Loven har altså en tydelig normerende effekt. Menneskehandelgruppa i Trøndelag politidistrikt rapporterer om at prostituerte i samtale med politiet har gitt uttrykk for at det vil komme flere prostituerte fra utlandet dersom sexkjøpsloven oppheves.

Med et mer synlig prostitusjonsmarked i gatene, som tidligere, vil det være enklere å kjøpe seksuelle tjenester også for de som ikke har vurdert dette tidligere.

At etterspørselen etter prostituerte går ned, bidrar til å redusere omfanget av mennesker som utnyttes i prostitusjon. Kriminalisering har altså vært et sterkt forebyggende tiltak. Kripos mener at det da blir feil å trekke frem at det siden innføringen av bestemmelsen har blitt avdekket og straffeforfulgt mindre menneskehandel for prostitusjonsformål enn tidligere.

Straffeforfølgning av sexkjøpere benyttes også som et forebyggende virkemiddel i enkeltsaker, ved å for eksempel stenge massesjesalonger hvor det også pågår sexsalg, og det ligger et stort utnyttelsespotensial, uten at det nødvendigvis fører til at det avdekkes nye menneskehandelsaker.

Lovgivningsmodellen som kriminaliserer sexkjøp, men ikke den som selger sex, er den modellen som best beskytter den prostituerte som ikke ser noe annet valg enn å selge seg selv, som er den store hovedregelen blant prostituerte.

Det finnes flere eksempler på hvordan god kontakt med politiet og andre relevante myndigheter og hjelpeorganisasjoner har gjort at de prostituerte tar kontakt med politiet hvis de blir truet eller voldsutsatt, eller føler seg klare til å bryte ut av situasjonen. Medlemmer av kompetansegruppa melder om at kriminalisering av sexkjøp ikke påvirker i hvilken grad de prostituerte ønsker å snakke med politiet. Hvorvidt de tør å ta kontakt med politiet beror mer på trusselsituasjonen de befinner seg i, enn at de ønsker å verne kundegrunnlaget.

På s. 249 i utredningen viser rådet til evalueringen fra 2014 hvor personer som selger seksuelle tjenester *"beskriver [...] at de etter bestemmelsen ble innført opplevde mer usikkerhet og frykt for vold, og at de av hensyn til kundenes behov for ikke å bli identifisert av politiet, måtte operere på mer skjulte måter"*. Menneskehandelgruppa i Trøndelag forteller imidlertid at de prostituerte oppgir å ha større kontroll på grunn av sexkjøploven i det dette er et virkemiddel som kan brukes mot kunder som er truende eller krever "støtende" tjenester. Det er heller ikke helt riktig at de prostituerte nå opererer "på mer skjulte måter". Siden de er avhengig av annonsering, vil det være like lett for politiet å avdekke virksomheten, som det er for kunden å komme i kontakt med de prostituerte.

Til slutt vises det til at stadig flere land i Europa kriminaliserer kjøp av sex, og en rekke land vurderer å gjøre det. I Norden er det foreløpig kun Danmark som ikke har kriminalisert sexkjøp. Det er ingen grunn til at Norge skal bevege seg i motsatt retning enn øvrige land. Norge ville i så fall blitt et svært attraktivt marked.

Med hilsen

Kristin Ottesen Kvigne

Saksbehandler
Marjane Mikalsen
politiadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Anne Cecilie Dessarud
Det nasjonale statsadvokatembetet for
bekjempelse av organisert
og annen alvorlig
kriminalitet

Postboks 2101 Vik   0125   OSLO